

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Σχετικά με το ρήμα: Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Τα ρήματα συνήθως δεν σχηματίζουν προτάσεις από μόνα τους. Συνεμφανίζονται με άλλες μονάδες, που μπορεί να αποτελούνται από μία ή περισσότερες λέξεις:

- (1a) Έρχεται **την Τρίτη**.
“She/He is coming **on Tuesday**.”
- (1b) Έρχεται **στις εφτά**.
“She/He is coming **at seven o’ clock**.”
- (1c) Έρχεται **αύριο**.
“She/He is coming **tomorrow**.”
- (1d) Έρχεται **όταν φεύγω**.
“She/He comes **when I leave**.”

Αυτές οι μονάδες (στη γραμματική ορολογία ονομάζονται επιρρηματικοί προσδιορισμοί ή επιρρηματικά) έχουν πολλά κοινά: Καθεμιά τους εξαρτάται από ένα ρήμα, είτε εκπεφρασμένο είτε μη. Καθεμιά τους παρέχει επιπλέον πληροφορίες αναφορικά με την πράξη που περιγράφεται από το ρήμα (στα προηγούμενα παραδείγματα οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί δίνουν πληροφορίες σχετικά με τον χρόνο επιτέλεσης αυτής της πράξης). Από την άποψη αυτή η σχέση μεταξύ ενός επιρρηματικού και του ρήματος που προσδιορίζει δεν διαφέρει ουσιαστικά από τη σχέση μεταξύ ενός επιθέτου και του προσδιοριζόμενου ουσιαστικού (βλ. Κεφάλαιο 5).

Δύο παρατηρήσεις, τώρα, για τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς εν γένει:

- Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί εξειδικεύουν τη σημασία του ρήματος με βάση σημασιακές κατηγορίες σαν τις ακόλουθες:

- (2a) Έρχεται **αύριο**. (ΧΡΟΝΟΣ)
“She/He is coming **tomorrow**.”
- (2b) Έρχεται **κάθε μέρα**. (ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ)
“She/He comes **every day**.”
- (2c) Έρχεται **σπίτι**. (ΤΟΠΟΣ-ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ)
“She/He is coming **home**.”

(2d) Έρχεται **από το σχολείο**. (ΤΟΠΟΣ-ΑΦΕΤΗΡΙΑ)

“She/He is coming **from school**.”

(2e) Έρχεται **με το λεωφορείο**. (ΜΕΣΟ)

“She/He is coming **by bus**.”

(2f) Έρχεται **γιατί πεινάει**. (ΑΙΤΙΑ)

“She/He is coming **because she/he is hungry**.”

• Καθεμία από αυτές τις σημασιακές κατηγορίες μπορεί να περιλαμβάνει επιρρηματικούς προσδιορισμούς από διαφορετικές μορφικές κατηγορίες. Για παράδειγμα, ο χρόνος στα Νέα Ελληνικά μπορεί να εκφράζεται είτε με απλή (απρόθετη) αιτιατική (1a), είτε με προθετική φράση (1b), είτε με επίρρημα (1c) είτε τέλος με επιρρηματική πρόταση (1d).

Στις επόμενες ενότητες θα παρουσιάσω τις βασικές μορφικές κατηγορίες των επιρρηματικών προσδιορισμών στα Νέα Ελληνικά (η απρόθετη αιτιατική έχει ήδη παρουσιαστεί στην Ενότητα 3.2.5) . Ξεκινώντας από την υπόθεση ότι οι σημασιακές κατηγορίες σας είναι εν πολλοίς γνωστές είτε από τη μητρική σας γλώσσα είτε από τα αγγλικά, θα εστιάσω στις ιδιαιτερότητες των Νέων Ελληνικών όσον αφορά τη διατύπωση επιρρηματικών σχέσεων.

7.1 Οι προθέσεις

Ας ξεκινήσουμε με ένα απλό σενάριο: Κάποιος με ρωτάει αν πάω στη δουλειά μου με το αυτοκίνητο και εγώ θέλω να πω ότι πάω με τα πόδια. Να τι θα έλεγα στα Αγγλικά, στα Γαλλικά και στα Νέα Ελληνικά:

(3a) I go **on** foot. (ΜΕΣΟ-ΑΓΓΛΙΚΑ)

(3b) Je vais **a** pied. (ΜΕΣΟ-ΓΑΛΛΙΚΑ)

(3c) Πάω **με** τα πόδια. (ΜΕΣΟ-ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ)

Όπως βλέπετε η ίδια σημασιακή κατηγορία (ΜΕΣΟ) μπορεί να διατυπωθεί με διαφορετική πρόθεση σε κάθε γλώσσα. Δεν είναι παράδοξο λοιπόν που οι προθέσεις αποτελούν ένα από τα δυσκολότερα κεφάλαια στην εκμάθηση ξένων γλωσσών. Έχοντας αυτό υπόψη, είναι ώρα να στραφούμε στον άγνωστο κόσμο των νεοελληνικών προθέσεων και να βάλουμε τα πράγματα σε μια τάξη.

7.1.1 Οι απλές προθέσεις

Οι απλές προθέσεις είναι συνηθισμένες προθέσεις σαν αυτές που συναντήσατε στα Κεφάλαια 2, 3 και 6:

(4a) Ο Γιάννης μένει **με** τον Πέτρο.

“John lives **with** Peter.”

(4b) Αυτό το δώρο είναι **για** (ε)σένα.

“This present is **for** you.”

Για τα επίπεδα A1-A2 πρέπει να γνωρίζετε τέσσερις τέτοιες προθέσεις, τις *σε*, *από*, *με*, και *για*. Οι προθέσεις αυτές χρησιμοποιούνται σε ποικίλα περιβάλλοντα όπου εκφράζουν διαφορετικές σημασιακές κατηγορίες:

(5a) Μένω **με τον Πέτρο**. (ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ)

“I live **with** Peter.”

(5b) Πάω **με το λεωφορείο**. (ΜΕΣΟ)

“I go **by** bus.”

(5c) Πλένω τα πιάτα **με προσοχή**. (ΤΡΟΠΟΣ)

“I wash the dishes **with** care.”

Στις επόμενες ενότητες θα παρουσιάσω τις βασικές σημασιακές κατηγορίες που συνδέονται με κάθε πρόθεση. Εάν δυσκολεύεστε να παρακολουθήσετε την ανάλυση που προτείνω, μπορείτε να περιοριστείτε στα παραδείγματα ώστε να εντοπίσετε διαφορές και ομοιότητες με τη μητρική σας γλώσσα.

Η πρόθεση *σε*

Η πρόθεση *σε* είναι ίσως η πιο σημαντική από τις τέσσερις προθέσεις που θα εξετάσουμε λόγω της υψηλής της συχνότητας και της ποικιλίας χρήσης της. Αλλά ας δούμε πρώτα αν μπορείτε να τη διακρίνετε:

(6) Ο Πέτρος είναι **στην** (σ[ε]+την) Αθήνα.

“Peter is **in** Athens”.

Η πρόθεση *σε* συγχωνεύεται με το οριστικό άρθρο, χάνοντας το φωνήεν της. Αυτό το αρχικό *σ-* που βλέπετε στο παράδειγμα αντιπροσωπεύει ό,τι έμεινε από την πρόθεση μετά από αυτή τη διαδικασία.

Η πρόθεση *σε* συγχωνεύεται μόνο με το οριστικό άρθρο. Δεν μπορεί να συγχωνευθεί με άλλες λέξεις όπως το αόριστο άρθρο:

- (I) Πάω **σε** μια φίλη μου.
“I am going **to** a friend of mine.”

Τώρα που μπορείτε να εντοπίσετε την πρόθεση *σε* είναι ώρα να ασχοληθούμε με τη σημασία της: Η πρόθεση αυτή συνδέεται στενά με τη σημασιακή κατηγορία του τόπου, υποδεικνύοντας το σημείο όπου επιτελείται μια πράξη (εντοπισμός):

- (7) Κολυμπάει **στην** πισίνα.
“She/He is swimming **in** the pool.”

Το κολύμπι στην πισίνα αρχίζει και τελειώνει εντός των ορίων της πισίνας. Αντίστοιχα με την αγγλική πρόθεση *in*, η νεοελληνική *σε* δείχνει ότι μια πράξη ολοκληρώνεται σε έναν συγκεκριμένο χώρο και δεν εκτείνεται πέρα από αυτόν. Αλλά η πρόθεση *σε* δεν ισοδυναμεί με την *in*. Ας δούμε τις ακόλουθες προτάσεις:

- (8a) Το βιβλίο είναι **στο τραπέζι**.
“The book is **on the table**.”
(8b) Το πουλί είναι **στο κλουβί**.
“The bird is **in the cage**.”

Είναι, πιστεύω, σαφές ότι τα συμφραζόμενα επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την εκάστοτε ανάγνωση της *σε*: Ένα τραπέζι (8a) διαφέρει μορφικά από ένα κλουβί (8b), και αυτή η παράμετρος ερμηνεύει γιατί η πρόθεση άλλοτε αντιστοιχεί στην *in* και άλλοτε στην *on*.

Για παρόμοιους λόγους η *σε* μπορεί να αντιστοιχεί στην αγγλική πρόθεση *at*. Δείτε τα ακόλουθα παραδείγματα:

- (9a) Είμαστε **στην Αθήνα**.

“We are **in Athens**.”

(9b) Είμαστε **στο σχολείο**.

“We are **at school**.”

Ας αντικαταστήσουμε τώρα το ρήμα *είμαι* με ένα ρήμα κίνησης σαν το *πάω*:

(10) **Πάμε** στην Αθήνα.

“We are **going to Athens**”.

Η *σε* αυτή τη φορά συνδέεται με τον προορισμό και όχι τον εντοπισμό όπως στα παραδείγματα 7-9. Αλλά και οι δύο περιπτώσεις υπακούουν σε ένα κοινό δομικό σχήμα. Η κίνηση που περιγράφεται από το *πάμε* θα ολοκληρωθεί αναγκαστικά στην Αθήνα και όχι κάπου αλλού.

Λεωφορεία και οδηγοί

Η έννοια του προορισμού (βλ. παράδειγμα 10) δεν είναι μέρος της καθαυτό σημασίας της *σε*, αλλά προκύπτει από ένα τυπικό ρήμα κίνησης όπως το *πάω*. Για να το πω πιο απλά: Η πρόθεση *σε* δεν μπορεί να αντιστοιχεί στην αγγλική *to* χωρίς τη συνδρομή ενός τέτοιου ρήματος. Αυτό υποδεικνύουν τα ακόλουθα παραδείγματα:

- Αν θέλουμε να πούμε “The bus to Athens” δεν λέμε *Το λεωφορείο στην Αθήνα* αλλά *Το λεωφορείο για την Αθήνα*.
- Κι αν θέλουμε να πούμε “I drive to Athens”? Δεν λέμε *Οδηγώ στην Αθήνα*. Αυτό σημαίνει ότι οδηγούμε μέσα στην Αθήνα. Αυτό που λέμε είναι *Πάω με το αυτοκίνητο στην Αθήνα*.

Ένα παρόμοιο δομικό σχήμα εντοπίζεται εκτός της σημασιακής κατηγορίας του τόπου, όπου η *σε* εισάγει το έμμεσο αντικείμενο του ρήματος:

(11a) Ο Κώστας μιλάει **στον** Πέτρο.

“Kostas is talking **to** Peter”.

(11b) Η Ελένη γράφει ένα μείλ **στην** Κατερίνα.

“Helen is writing an e-mail **to** Catherine.”

Στις προηγούμενες προτάσεις έχουμε μια άλλη εκδοχή του προορισμού. Ο Κώστας και η Ελένη εμπλέκονται σε μια πράξη (ομιλία, γραφή) που έχει ως τελικούς αποδέκτες τον Πέτρο και την Κατερίνα.

Η πρόθεση *σε* (σε συνδυασμό με το οριστικό άρθρο) μπορεί να παραλειφθεί σε κάποιες περιπτώσεις:

(IIa) Πάει **στο** σχολείο.

“She/He is going **to the** school.”

(IIb) Πάει (-) σχολείο.

“She/He is going **to (-)** school.”

Οι δύο προτάσεις διαφέρουν κατά τρόπο ανάλογο με τις ισοδύναμες τους αγγλικές προτάσεις: Το στοιχείο της κίνησης είναι ισχυρό στην πρόταση IIa, όπου το *πάω* συμπεριφέρεται σαν τυπικό ρήμα κίνησης. Δεν ισχύει το ίδιο για την πρόταση IIb. Εδώ το *πάω* αποτελεί μέρος μιας περιφράσης που το νόημά της δεν έχει καμία σχέση με την κίνηση. Η πρόταση αυτή βασικά σημαίνει ότι κάποιος είναι μαθητής ή μαθήτρια.

Αντίθετα με τις αντίστοιχες αγγλικές προθέσεις, η πρόθεση *σε* συνδέεται κυρίως με τον τόπο και όχι τον χρόνο. Ο τελευταίος στα Νέα Ελληνικά εκφράζεται μέσω απλής (απρόθετης) αιτιατικής (βλ. Ενότητα 3.2.5) ή μέσω άλλων προθέσεων (όπως στο 12c):

(12a) Δεν έχουμε σχολείο (-) την Τετάρτη.

“We do not have school **on** Wednesday.”

(12b) Δεν έχουμε σχολείο (-) τα Χριστούγεννα.

“We do not go to school **at** Christmas.”

(12c) Τα σούπερ μάρκετ είναι ανοιχτά από τις εννιά **μέχρι** τις πέντε.

“Super markets stay open from nine **to** five.”

Οι μόνες χρονικές χρήσεις της *σε* συνδέονται με την ώρα (13a) και τον χρόνο ως ποσότητα (13b και 13c):

(13a) Το ραντεβού είναι **στις** πέντε.

“The appointment is **at** five.”

(13b) Φεύγω **σε** πέντε λεπτά.

“I am leaving **in** five minutes.”

(13c) Έρχομαι **σε** λίγο.

“I am coming **in** a while.”

Η πρόθεση *από*

Αντίστοιχα με τη *σε*, η πρόθεση *από* συνδέεται με τη σημασιακή κατηγορία του τόπου. Αντίθετα με τη *σε*, η οποία υποδεικνύει το σημείο όπου ολοκληρώνεται μια πράξη, η *από* υποδεικνύει ένα άλλο σημείο, όπου κάτι ξεκίνησε, για να ολοκληρωθεί κάπου αλλού. Η *από* με άλλα λόγια συνδέεται με την αφετηρία μιας πράξης:

(14a) Έρχομαι **από** το σχολείο.

“I am coming **from** school.”

(14b) Είμαι **από** την Ιταλία.

“I am **from** Italy.”

Πέρα από τις τοπικές σχέσεις, το δομικό σχήμα της αφετηρίας απαντάται και στις αιτιακές σχέσεις. Εδώ η *από* υποδεικνύει και πάλι ένα σημείο εκκίνησης, την αιτία, η οποία καταλήγει σε ένα αποτέλεσμα:

(15a) Κλαίω **από** χαρά.

I'm crying **for/out of** joy.”

(15b) Πέθανε **από** έμφραγμα.

“She/He died **of** a heart attack.”

Το ίδιο δομικό σχήμα εντοπίζεται και στον χώρο της σύγκρισης:

(16a) Ο Γιάννης είναι πιο ψηλός **από** τον Πέτρο.

“John is taller **than** Peter.”

(16b) Ο Γιάννης είναι ο πιο ψηλός **από** όλους.

“John is the tallest **of** all”.

Η σύγκριση προϋποθέτει ένα δεύτερο όρο, το μέτρο της σύγκρισης. Αυτός είναι ο Πέτρος, από τον οποίο ξεκινά ώστε να πω ότι ο Γιάννης είναι πιο ψηλός. Το ίδιο ισχύει και για τον υπερθετικό βαθμό (16b).

Η πρόθεση *από* έχει περισσότερες χρονικές χρήσεις από ό,τι η *σε*: Και στην περίπτωση του χρόνου η πρόθεση αυτή συνδέεται με την αφετηρία, που αυτή τη φορά είναι χρονική:

(17a) Τα σούπερ μάρκετ είναι ανοιχτά **από** τις εννιά μέχρι τις πέντε.

“Super markets stay open **from** nine to five.”

(17b) Περιμένω **από** το πρωί.

“I’ve been waiting **since** morning.”

Η πρόθεση *με*

Η πρόθεση *με* δεν συνδέεται άμεσα με τον τόπο. Γενικά υποδεικνύει ότι μια πράξη εμπλέκει δύο συμμετέχοντες, όπως στην ακόλουθη πρόταση:

(18) Ο Γιάννης μένει **με** τον Πέτρο.

“John lives **with** Peter.”

Η έννοια της συμμετοχής, όπως διατυπώνεται στο 18, δεν απέχει πολύ από αυτήν του συνδυασμού, όπως στις ακόλουθες προτάσεις:

(19a) Πίνει καφέ **με** γάλα.

“She/He has/takes coffee **with** milk.”

(19b) Ψάχνουμε έναν άντρα **με** πράσινα μάτια.

“We are looking for a man **with** green eyes.”

Ας επιστρέψουμε τώρα στην καθαυτό συμμετοχή της πρότασης 18 για να συγκρίνουμε τις ακόλουθες προτάσεις:

(20a) Ο Γιάννης διαβάζει **με** τον φίλο του, τον Πέτρο.

“John is studying **with** his friend, Peter.”

(20b) Ο Γιάννης διαβάζει **με** την μαμά του.

“John is studying **with** his mother.”

Στην πρόταση 20a ο Γιάννης διαβάζει. Το ίδιο κάνει και ο φίλος του ο Πέτρος. Ισχύει το ίδιο για την πρόταση 20b; Πιστεύω πως όχι. Εδώ η μητέρα μάλλον δεν διαβάζει, αλλά είναι μαζί με τον γιο της ώστε να τον κάνει να διαβάσει. Σε αυτή την περίπτωση ένας από τους συμμετέχοντες (η μητέρα) μετατρέπεται σε συνθήκη για την επιτέλεση της πράξης από τον άλλο συμμετέχοντα (τον Γιάννη). Ίσως ο Γιάννης να μη διάβαζε αν δεν ήταν εκεί η μητέρα του, είτε για να τον βοηθήσει είτε για να τον κρατήσει μακριά από τον υπολογιστή του.

Αυτή η έννοια της συνθήκης εμφανίζεται πιο ξεκάθαρα στα ακόλουθα παραδείγματα:

(21a) Ο Πέτρος κόβει το ψωμί **με** το μαχαίρι. (ΟΡΓΑΝΟ)

“Peter is slicing the bread **with** the knife.”

(21b) Ο Γιάννης πάει στο γραφείο **με** το λεωφορείο. (ΜΕΣΟ)

“Peter goes to the office **by** bus.”

(21c) Ο Πέτρος πλένει τα πιάτα **με** προσοχή. (ΤΡΟΠΟΣ)

“Peter is washing the dishes **with** care.”

Όπως η μητέρα βοηθάει τον γιο της να διαβάσει, έτσι και το μαχαίρι βοηθάει τον Πέτρο να κόψει το ψωμί (21a). Αντίστοιχα το λεωφορείο δίνει στον Γιάννη τη δυνατότητα να πάει γρήγορα στη δουλειά του (21b). Τέλος, η προσοχή αποτελεί μια βασική συνθήκη υπό την οποία ο Πέτρος πλένει τα πιάτα (21c).

Η πρόθεση για

Η πρόθεση *για* είναι η τελευταία από αυτή την ομάδα, αλλά όχι λιγότερο σημαντική από τις άλλες. Ας αρχίσουμε με τα ακόλουθα παραδείγματα:

(22a) Πάμε **στο** καφέ.

“We are going **to** the cafe.”

(22b) Πάμε **για** καφέ.

“We are going **for** a coffee.”

Αν η πρόθεση *σε* συνδέεται με την έννοια του προορισμού, η πρόθεση *για* συνδέεται με την έννοια του σκοπού. Με αυτή την έννοια συναντάμε την πρόθεση *σε* αρκετές εκφράσεις της καθημερινής ζωής:

- (23a) Πάμε **για** μπάνιο.
“We go (-) swimming.”
- (23b) Πάμε **για** φαγητό.
“We go **for** lunch/dinner.”
- (23c) Θέλω μια ομπρέλα **για** την παραλία.
“I need an umbrella **for** the beach.”

Η σημασιακή κατηγορία του σκοπού εστιάζει στις προθέσεις του ομιλητή, δηλαδή σε κάτι υποκειμενικό, σχετικό και μεταβαλλόμενο. Αντίστοιχα η πράξη που συνδέεται με την ικανοποίηση τέτοιων προθέσεων μπαίνει σε ένα πλαίσιο υποκειμενικότητας: Μπορεί να υφίσταται μόνο και μόνο αναφορικά με αυτές τις προθέσεις. Αυτή την έννοια της αναφοράς ως σχετικότητας συναντάμε στις ακόλουθες προτάσεις:

- (24a) Αυτό το μπλουζάκι είναι πολύ στενό **για** μένα.
“This t-shirt is too tight **for** me.”
- (24b) **Για** τον Πέτρο, αυτό το εστιατόριο είναι ακριβό.
“**According to Peter/In Peter’s opinion**, this restaurant is expensive.”

Το μπλουζάκι του 24a δεν είναι πολύ στενό για τον καθένα. Είναι πολύ στενό για μένα. Και η εκτίμηση ότι το εστιατόριο είναι ακριβό (24b) ισχύει μόνο εάν δούμε τα πράγματα από τη σκοπιά του Πέτρου.

Μια άλλη εκδοχή της αναφοράς συναντάμε στην ακόλουθη πρόταση:

- (25) Μιλώ **για** τον Πέτρο.
“I am talking **about** Peter.”

Εδώ η αναφορά εμφανίζεται χωρίς το στοιχείο της σχετικότητας. Με τη συνδρομή ενός ομιλιακού ρήματος η πρόθεση εισάγει το θέμα/αντικείμενο της ομιλίας.

Ο σκοπός μιας πράξης μπορεί να ιδωθεί σαν μια ερμηνεία για την επιτέλεση αυτής της πράξης: Εάν βγαίνω έξω για έναν καφέ, τότε βγαίνω *γιατί* θέλω έναν καφέ. Στις ακόλουθες προτάσεις η πρόθεση *για* εισάγει μια τέτοιου είδους ερμηνεία, προσλαμβάνοντας αιτιολογική χροιά:

- (26a) Αυτό το εστιατόριο είναι διάσημο **για** τα γλυκά του.

“This restaurant is famous **for** its desserts.”

(26b) Συγχαρητήρια **για** το τεστ!

“Congratulations **on** the test!”

7.1.2 Οι σύνθετες προθέσεις

Μια σύνθετη πρόθεση αποτελείται από ένα επίρρημα (συνήθως τοπικό, αλλά και χρονικό) μαζί με μια (απλή) πρόθεση:

(27a) Το σπίτι μου είναι **κοντά στο** σχολείο.

“My house is **near** the school.”

(27b) Το σπίτι μου είναι **μακριά από** το σχολείο.

“My house is **far from** school.”

Στις προηγούμενες προτάσεις οι σύνθετες προθέσεις δημιουργούν μια τοπική σχέση μεταξύ των οντοτήτων που εκπροσωπούνται από τα ουσιαστικά της πρότασης. Το σπίτι τοποθετείται στον χώρο σύμφωνα με ένα σημείο αναφοράς, το σχολείο, που αποτελεί συστατικό της σύνθετης προθετικής φράσης.

Το σημείο αναφοράς μιας τοπικής σχέσης μπορεί να είναι εκπεφρασμένο ή μη εκπεφρασμένο:

(IIIa) Το σπίτι μου είναι **κοντά στο** σχολείο.

“My house is **near** the school.”

(IIIb) Το σπίτι μου είναι **κοντά**.

“My house is **nearby**.”

Στη δεύτερη περίπτωση το μόνο που πρέπει να κάνετε στα Νέα Ελληνικά είναι να κρατήσετε το επίρρημα και να αφαιρέσετε την (απλή) πρόθεση.

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται οι βασικές σύνθετες τοπικές προθέσεις:

ΣΕ	ΑΠΟ
μέσα (“in”, “inside”)	έξω (“out”, “outside”)
κοντά / δίπλα (“near”, “by”, “next to”)	μακριά (“far”, “away”)
πάνω (“on”)	κάτω (“under”)

	πίσω (“behind”)
	αριστερά (“left”) δεξιά (“right”)
	γύρω (“around”)

<p>μπροστά (“in front”) απέναντι (“opposite”)</p>

Πίνακας 7.1: Σύνθετες τοπικές προθέσεις.

Οι σύνθετες προθέσεις περιλαμβάνουν δύο μόνο απλές προθέσεις: τη *σε* ή την *από*. Η επιλογή της μιας ή της άλλης δεν είναι τυχαία, αλλά ακολουθεί ένα δομικό σχήμα. Η *σε* χρησιμοποιείται όταν η τοπική σχέση βασίζεται στην επαφή. Ας δούμε τι μορφές μπορεί να πάρει αυτή η επαφή:

- (28a) Το πουλί είναι **μέσα** στο κλουβί.
“The bird is **inside** the cage.”
- (28b) Το βιβλίο είναι **πάνω** στο τραπέζι.
“The book is **on** the table.”
- (28c) Το σπίτι είναι **κοντά** στο σχολείο.
“The house is **near** the school.”
- (28d) Το παιδί είναι **μπροστά** στο δέντρο.
“The child is **in front of** the tree.”

Το πουλί του 28a περικλείεται από το κλουβί (απόλυτη επαφή). Το βιβλίο του 28b εφάπτεται αναγκαστικά με το τραπέζι σύμφωνα με τον νόμο τη βαρύτητας. Η θέση του σχολείου στο 28c εξασφαλίζει εύκολη πρόσβαση στο σπίτι (δυνάμει επαφή). Τέλος, για να μπορούμε να πούμε ότι το παιδί είναι μπροστά στο δέντρο (28d), πρέπει να έχουμε οπτική επαφή με το παιδί.

Η πρόθεση *από* χρησιμοποιείται όταν μια τοπική σχέση δεν βασίζεται στην επαφή, αλλά στην απουσία επαφής, δηλαδή στην απόσταση:

- (29a) Το πουλί είναι **έξω** από το κλουβί.
“The bird is **outside** the cage.”
- (29b) Το βιβλίο είναι **κάτω** από το τραπέζι.

“The book is **under** the table.”

(29c) Το σπίτι είναι **μακριά από** το σχολείο.

“The house is **far from** school.”

(29d) Το παιδί είναι **πίσω από** το δέντρο.

“The child is **behind** the tree.”

Τώρα το πουλί του 29a δεν περικλείεται αλλά αποκλείεται από το κλουβί. Το βιβλίο του 29b μπορεί να βρίσκεται στο πάτωμα, δεν εφάπτεται στο τραπέζι. Το σχολείο του 29c δεν παρέχει εύκολη πρόσβαση στο σπίτι. Και για να πούμε ότι το παιδί είναι πίσω από το δέντρο (29d), το τελευταίο πρέπει να κρύβει το παιδί από τον οπτικό μας ορίζοντα.

Ας επιστρέψουμε τώρα την πρόταση 28b. Τι θα πρέπει να πείτε εάν το βιβλίο δεν είναι “on the table” (επαφή) αλλά “over/above the table” (απουσία επαφής); Αυτό που πρέπει να κάνετε είναι να κρατήσετε το τοπικό επίρρημα και να αλλάξετε την (απλή) πρόθεση:

(30a) Το βιβλίο είναι **πάνω στο** τραπέζι.

“The book is **on** the table.”

(30b) Το βιβλίο είναι **πάνω από** το τραπέζι.

“The book is **over/above** the table.”

Είναι, πιστεύω, σαφές ότι η επιλογή της *σε* ή της *από* δεν είναι τυχαία. Καθεμιά τους χρησιμοποιείται σύμφωνα με ένα δομικό σχήμα το οποίο αντιστοιχεί στις βασικές τους χρήσεις (βλ. Ενότητα 7.1.1).

Αυτή η ανάλυση ερμηνεύει γιατί τα επιρρήματα προσανατολισμού επιλέγουν την πρόθεση *από* και όχι την πρόθεση *σε*. Ο προσανατολισμός είναι σχετική έννοια. Για να πούμε ότι κάτι βρίσκεται δεξιά ή αριστερά πρέπει να υιοθετήσουμε μια συγκεκριμένη προοπτική. Χρειαζόμαστε ένα αφετηριακό σημείο, και τα αφετηριακά σημεία είναι η ειδικότητα του *από*.

Αυτή η ανάλυση ερμηνεύει επίσης γιατί κάποιες σύνθετες προθέσεις μπορεί να περιλαμβάνουν είτε τη *σε* είτε την *από*, χωρίς κάποια ουσιώδη διαφορά σημασίας. Ας πάρουμε σαν παράδειγμα δύο άτομα που κάθονται απέναντι. Ένα από τα πιθανά σενάρια είναι το ακόλουθο: Αυτά τα άτομα κάθονται σε ένα τραπέζι πρόσωπο με πρόσωπο. Μια τέτοια θέση βασίζεται τόσο στην επαφή (ως οπτική επαφή) και στην

απόσταση (το τραπέζι τα χωρίζει). Αυτός είναι και ο λόγος που το *απέναντι* συνδυάζεται και με τις δύο προθέσεις. Το ίδιο ισχύει και για το *μπροστά*. Ένα παιδί *μπροστά* στο δέντρο (28d) μπορεί να ιδωθεί και με έναν άλλο τρόπο, σαν κάτι που εμποδίζει τη θέα του δέντρου για τον παρατηρητή (απόσταση).

Ας περάσουμε τώρα στις σύνθετες χρονικές προθέσεις. Εδώ έχουμε μόνο δύο, την *πριν* (“before”/ “ago”) και την *μετά* (“after”/ “afterwards”). Αυτού του είδους οι προθέσεις τοποθετούν τα γεγονότα στον χρόνο, με βάση ένα αφετηριακό σημείο. Δεν είναι λοιπόν παράδοξο ότι και οι δύο προθέσεις συντάσσονται με την πρόθεση *από*:

(31a) Έρχεται **πριν (από)** το φαγητό.

“She/He comes **before** lunch.”

(31b) Έρχεται **μετά (από)** το φαγητό.

“She/He comes **after** lunch.”

Σε σύγκριση με τις σύνθετες τοπικές προθέσεις, οι σύνθετες χρονικές προθέσεις έχουν κάποιες ιδιαιτερότητες. Πρώτον, η απλή πρόθεση που τις συνοδεύει είναι προαιρετική. Δεύτερον, μπορούν να τεθούν και μετά από το ουσιαστικό της σύνθετης προθετικής φράσης. Και όταν συμβαίνει αυτό εμφανίζονται πάντα χωρίς την απλή πρόθεση:

(32a-b) Ήρθε **πριν (από)** τρεις μέρες. / Ήρθε τρεις μέρες **πριν**.

“She/He came three days **ago**.”

Τα παραδείγματα 32a και 32b αναφέρονται σε ένα μη εκπεφρασμένο χρονικό σημείο αναφοράς, υποδεικνύοντας πόσος χρόνος έχει από αυτό το σημείο.

Οι *πριν* and *μετά* μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν σαν απλά επιρρήματα:

(33a) Ήρθε **πριν**.

“She/He came **earlier/before**.”

(33b) Θα έρθει **μετά**.

“She/ He will come **later/afterwards**.”

7.2 Τα επιρρήματα

Μετά από την επίσκεψή μας στη ζούγκλα των προθέσεων, τα επιρρήματα πρέπει να φαντάζουν σαν παιδική χαρά. Τα νεοελληνικά επιρρήματα (και αυτό ισχύει και για άλλες γλώσσες) δεν κρύβουν εκπλήξεις για τους τελείως αρχάριους. Αντίθετα με τις προθέσεις, τα επιρρήματα έχουν μια πολύ συγκεκριμένη σημασία που ελέγχει τη χρήση τους. Και πάλι αντίθετα με τις προθέσεις τα επιρρήματα συνδέονται με ορισμένες μόνο σημασιακές κατηγορίες. Κάθε κατηγορία αντιπροσωπεύεται από μια ερωτηματική και μια αόριστη μορφή (βλ. Πίνακα 7.2), όπως και με άλλα επιρρήματα που ήδη γνωρίζετε:

	ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΑ	ΑΟΡΙΣΤΑ	ΑΛΛΑ
ΤΟΠΟΣ	πού	κάπου πουθενά	μακριά, κοντά...
ΧΡΟΝΟΣ	πότε	κάποτε ποτέ	σήμερα, τώρα...
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	κάθε πότε	ποτέ	συχνά...
ΠΟΣΟ	πόσο	καθόλου	λίγο, πολύ...
ΤΡΟΠΟΣ	πώς	κάπως	καλά...

Πίνακας 7.2: Βασικά νεοελληνικά επιρρήματα.

Τα επιρρήματα είναι τόσο εύκολα στη χρήση τους που η ανάλυση περιττεύει. Θα έπρεπε όμως να έχετε κατά νου τα ακόλουθα σημεία:

- Τα νεοελληνικά επιρρήματα μπορούν να εμφανίζονται σε διαφορετικές θέσεις μέσα στην πρόταση. Κατά συνέπεια, μια αγγλική πρόταση όπως η “He/She often watches TV” μπορεί να έχει διαφορετικές εκδοχές στα Νέα Ελληνικά:

(34a) Βλέπει τηλεόραση **συχνά**.

(34b) Βλέπει **συχνά** τηλεόραση.

(34c) **Συχνά** βλέπει τηλεόραση.

Από την άποψη αυτή τα επιρρήματα στα Νέα Ελληνικά αποτελούν άλλη μία εκδοχή της ελεύθερης σειράς όρων και των φαινομένων εστίασης (βλ. Ενότητα 1.7.3).

Παρ’ όλα αυτά, τα ερωτηματικά επιρρήματα συνήθως έρχονται πρώτα στην πρόταση:

(35a) **Πού** είναι ο Πέτρος;

“Where is Peter?”

(35b) **Πότε** φτάνει το τρένο;

“When does the train arrive?”

• Τα τροπικά επιρρήματα παράγονται απευθείας από τα αντίστοιχα επίθετα και αυτό θα σας βοηθήσει στον σχηματισμό τους:

(36) εύκολος → εύκολα

“easy” → “easily”

Θυμάστε τον πληθυντικό του ουδετέρου (Πίνακας 5.8); Το επίρρημα είναι ακριβώς ίδιο.

• Ο Πίνακας 7.2 δεν εξαντλεί τα επιρρήματα από πολλές απόψεις. Κάποια επιρρήματα εκφράζουν δυνατότητα ή πιθανότητα όπως στα ακόλουθα παραδείγματα:

(37a) **Ίσως** διαβάζει.

“**Maybe** she/he is studying.”

(37b) **Μάλλον** διαβάζει.

“She/He is **probably** studying.”

Ακόμα, υπάρχουν επιρρήματα που εκφράζουν βεβαιότητα:

(38a-b) **Βεβαίως** διαβάζει. / **Φυσικά** διαβάζει.

“**Of course** she/he is studying”.

Τα νεοελληνικά επιρρήματα *ακριβά* και *ακριβώς* μοιάζουν πολύ, αλλά έχουν διαφορετική σημασία. Το επίρρημα *ακριβά* προέρχεται από το επίθετο *ακριβός* (“expensive”), ενώ το *ακριβώς* προέρχεται από το επίθετο *ακριβής* (“exact”, “accurate”, “punctual”). Μην ψάχνετε για το δεύτερο επίθετο στο βιβλίο σας, διότι το μορφολογικό παράδειγμα στο οποίο ανήκει αποτελεί συνήθως μέρος των επιπέδων Γ1-Γ2.

7.3 Οι επιρρηματικές προτάσεις

Οι επιρρηματικές προτάσεις εξαρτώνται από μια κύρια πρόταση εκφράζοντας σημασιακές κατηγορίες σαν αυτές που είδαμε στις προηγούμενες ενότητες. Για τα επίπεδα A1-A2 πρέπει να γνωρίζετε μόνο κάποιες βασικές ομάδες.

- Ας αρχίσουμε με τις χρονικές προτάσεις. Οι πιο στοιχειώδεις από αυτές εισάγονται με το *όταν* (“when”). Το *όταν* αναφέρεται σε μια πράξη που συμβαίνει πριν ή κατά τη διάρκεια της πράξης που περιγράφεται από την κύρια πρόταση:

(39a) **Όταν** γυρίζει σπίτι, βλέπει τηλεόραση.

“**When** she/he comes home, she/he watches TV.”

(39b) **Όταν** τρώει βλέπει τηλεόραση.

“**When** she/he eats, she/he watches TV.”

- Οι αιτιολογικές προτάσεις εισάγονται με το *γιατί* ή το *επειδή*.

(40) Πάμε για μπάνιο **γιατί/επειδή** κάνει ζέστη.

“We’re going swimming **because** it is hot.”

Σε προτάσεις σαν τη 40 οι δύο λέξεις είναι ισοδύναμες. Υπάρχουν όμως κάποιες διαφορές μεταξύ τους που εξετάζονται στο Κεφάλαιο 11.

Το *γιατί* δεν αντιστοιχεί μόνο στο *because*. Αντιστοιχεί και στο *why* σε ερωτήσεις, ευθείες ή πλάγιες:

(IVa) **Γιατί** δεν κοιμάσαι;

“**Why** aren’t you sleeping?”

(IVb) Ρωτάει **γιατί** δεν κοιμάμαι.

“She/He is asking **why** I am not sleeping.”

- Οι υποθετικές προτάσεις εισάγονται με το *αν* (“if”).

(42) **Αν** πεινάω, τρώω μια μπανάνα.

“**If** I am hungry, I have a banana.”

Το προηγούμενο παράδειγμα εκφράζει μια πράξη που επαναλαμβάνεται κάθε φορά που ισχύει η συνθήκη που εισάγεται με το *αν*.

Το τοπίο των υποθετικών προτάσεων είναι πολύ πιο σύνθετο. Δεδομένου όμως ότι αυτή τη στιγμή δεν έχετε τα γραμματικά μέσα για να το εξερευνήσετε, θα εξετάσουμε άλλες υποθετικές προτάσεις του πραγματικού στο κεφάλαιο 9, όπου παρουσιάζεται η μελλοντικότητα.

Αγοράζοντας χύμα

Ας πούμε πως πάτε στο σούπερ μάρκετ για να αγοράσετε λίγη *φέτα*. Έχετε δύο επιλογές. Η μία είναι να πάτε στο ψυγείο και να αγοράσετε συσκευασμένη *φέτα*. Η άλλη είναι να πάτε στο σημείο πώλησης των τυριών και να ζητήσετε από τον υπάλληλο να σας δώσει λίγη *φέτα*. Εκείνος θα κόψει ένα κομμάτι από το βαρέλι, θα το τυλίξει και θα σας το δώσει. Μόλις αγοράσατε *φέτα χύμα*.

Η αγορά προϊόντων *χύμα* αποτελεί την παραδοσιακή μέθοδο αγοράς αγαθών. Αντανakλά τον κόσμο των μικρών μπακάλικων πριν μπουν τα σούπερ μάρκετ στη ζωή μας στα τέλη της δεκαετίας του '70. Αλλά ακόμα και τώρα οι άνθρωποι αγοράζουν *χύμα*, κυρίως τυρί, σαλάμι ή λουκάνικα, κρασί, καφέ, φασόλια ή ρύζι. Τα *χύμα* προϊόντα είναι συνήθως φτηνότερα. Τα *χύμα* προϊόντα μπορεί να είναι πιο ενδιαφέροντα. Μια επώνυμη συσκευασμένη *φέτα* έχει λίγο πολύ πάντα την ίδια γεύση, ενώ η *φέτα χύμα* κρύβει εκπλήξεις, καλές αλλά μπορεί και κακές.

Η λέξη *χύμα* έχει να διηγηθεί και μια άλλη ιστορία. Ξεκίνησε σαν ουσιαστικό, για να επιβιώσει ως τις μέρες αλλάζοντας κατηγορία. Αλλά σε ποια ακριβώς κατηγορία ανήκει τώρα η λέξη *χύμα*; Είναι επίρρημα (*αγοράζω χύμα*) ή επίθετο (*θέλω φέτα χύμα*); Ή μήπως και τα δύο; Σκεφτείτε το λίγο και μετά δείτε το σχετικό λήμμα σε ένα λεξικό.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα επιρρηματικά είναι μονάδες που εξαρτώνται από ένα ρήμα-“κεφαλή” παρέχοντας επιπλέον πληροφορίες σχετικά με αυτό. Στο Κεφάλαιο 7 παρουσιάζονται βασικές μορφικές κατηγορίες των νεοελληνικών επιρρηματικών (προθέσεις, επιρρήματα και επιρρηματικές προτάσεις). Δεδομένου ότι οι προθέσεις αποτελούν ένα από τα πλέον προβληματικά κεφάλαια στη εκμάθηση γλωσσών, το μεγαλύτερο μέρος του κεφαλαίου επικεντρώνεται στη χρήση τους, παρουσιάζοντας τις βασικές σημασιακές κατηγορίες που συνδέονται με αυτές.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

επιρρηματικά, ρήμα-“κεφαλή”, σημασιακές κατηγορίες, προθέσεις (απλές /σύνθετες), επιρρήματα, επιρρηματικές προτάσεις

